

JOAN TRIADÚ

Mercè Rodoreda
en el meu record

El meu primer record de Mercè Rodoreda el tinc de la lectura del conte «Uns quants mots per a una rosa», al setmanari *Meridià*, pel gener de 1938. Un conte bellíssim. Recordo que em va fer, en aquells meus setze anys, una impressió que es va mantenir intacta fins al moment de retrobar-me'l, no fa gaires anys, a les meves velleses. Una bona ànima em va tenir l'atenció de fer-me a mans una còpia de gairebé tots els cinquanta números que van sortir de *Meridià* i que a mi m'havien desaparegut. Quan, en entrar a Barcelona els franquistes, a casa meva van decidir que havien de fer neteja, mentre jo continuava essent «republicà», a l'encara no «alliberada» població de Granollers.

Del conte em va sorprendre, aleshores, la independència de criteri de l'autora, ja que amb una coratjosa claredat planteja el conflicte moral, i profundament humà, entre la guerra i l'amor. Sembla que passava per alt, en inclinar-se per l'amor, que podia ser tinguda per derrotista, sobretot en aquell any tan poc propici a l'expressió del pensament individual i lliure.

«Uns quants mots per a una rosa» tracta d'una mare jove que alleta el seu fill i que sola, en una nit de primavera, se'l contempla i li parla. Fins a mig conte no se'ns diu que el seu home és a la guerra i que ella no sap si el veurà més. Abans d'anar-se'n ell l'havia sermonejat (com fa en Quimet a la Colometa) dient que les dones han d'entendre que l'amor ja no és el d'abans de la revolució i que cal saber deixar-lo. La noia, la mare jove, més ben dit, fa el discurs oposat i reivindica, adreçant-se a una rosa que penja per la finestra, la presència constant de l'amor. «Ell no hi entén en amor», diu; «Què sap ell?», es pregunta, i afegeix: «Per a ell s'han fet les guerres». Ella resta fins que es fa de dia, amb el fillet i la rosa. Ja hi ha al conte l'entorn botànic: les acàcies del carrer, els brots tendres, l'aroma que fa llanguir de la rosa...

Al mateix número del setmanari vaig llegir un breu assaig crític de Carles Pi i Sunyer sobre el llibre inèdit *Aloma*, premi Crexells 1937, il·lustrat amb aquella foto de Mercè Rodoreda, tota seductora, amb farbalans o algun enginy sem-

blant del caient de la roba entorn del coll. Diu l'il·lustre comentarista que hi ha originalitat en l'estil «àgil i nerviós» de la novel·lista i una prosa «que salta més que no llisca».

Més endavant, encara, al número 23 hi ha una altra col·laboració, aquesta menor i menys reeixida, de Mercè Rodoreda. Un monòleg, «Carta a una promesa de guerra», més ortodox políticament i bèl·licament. Vull afegir que aquest excel·lent conte, «Uns quants mots per a una rosa», no figura a l'edició canònica de les narracions rodorediques de *Tots els contes*, apareguda enguany.

També vaig llegir en aquell temps, exactament pel juny de 1938, la seva col·laboració a la revista *Catalans!* titulada «Tres cartes». El drama de la guerra hi és reflectit, sense gaire originalitat ni prou convicció. L'amor entra a la segona carta, tendenciosament, quan prové de l'amant, i és clandestí, més rodoredià. Com que jo estava al llindar de ser enrolat en aquella guerra imposada i perduda, aquelles cartes que figurava que eren d'un soldat mort, no em van fer cap gràcia.

Continuo amb els records indirectes, intel·lectuals. L'enllaç amb aquell conte de la rosa va sorgir, per a mi, en els dos contes de la *Revista de Catalunya* de París, del 1947: «Tarda al cinema» i «El gelat rosa». Els vaig aprofitar ja per a l'*Antologia de contistes* que vaig publicar quatre anys després. Els contactes amb l'autora els degué tenir l'editor, però vaig fer constar en la notícia biobibliogràfica que precedia els textos de l'obra, que si només hi havia representades dues narracions era perquè no n'havia trobat més. Alhora afirmava que l'art de Mercè Rodoreda era en el fons poesia. Després «Tarda al cinema» el vaig anar llegint dotzenes de vegades a centenars d'alumnes de les meves classes de «Criteri literari», com vaig dir un dia a ella mateixa, més endavant, tot preguntant-li si li devia determinats drets. Va saltar dient que me'n devia ella a mi.

Tant se val. La coneixença personal fou al seu pis de París i gairebé fou indirecta. Vaig veure, per primera vegada, una dona més aviat menuda i prima, de posat nerviós, d'enfeinada. Anava d'estar per casa i es feia notar. Ja sabem que

li agradava, quan esqueia, anar mudada, però també se li notava. Potser era quan es dedicava a cosir, que en sabia molt, i duia un davantal. Com que li vaig demanar per l'Armand Obiols, de seguida em va adreçar al *bistrot* de la cantonada. No vaig fer visita: dir el nom i prou. Al cap de temps, famosa, em va recordar fent una de les seves rialletes, que aquell dia llunyà no vaig pas pujar per ella les escales del 21 de la *rue* de Cherche-Midi. Però mai, el que és jo, no m'he tingut sinó per afortunat d'haver vist de prop i de mestressa de casa, la Rodoreda abans que fos la Rodoreda.

En el meu record hi ha també una Mercè Rodoreda joiosa, vivaç, espurnejant, i una altra —que és la mateixa—, d'enrabiada i a punt d'esgarrapar com un felí. S'acostumà —és un dir— a venir a casa nostra, quan ja sovintejava les seves estades a Catalunya. De vegades, si no havia avisat, jo no hi era, però feia visita i s'explicava amb la Pilar. S'hi posava bé i entrava en temes quotidians, però mai personals. Amb mi ens tractàvem sempre de vós.

Potser em considerava una mica com un *pater familias* de bona jeia. Al col·loqui de TVE, als estudis de Miramar, dedicat a l'estrena de la pel·lícula sobre *La plaça del Diamant*, ella va actuar, durant el dinar previ, com la reina de la festa. Ho era, és clar; però ho subratllava amb arts de seducció exclusius. Tractava la Sílvia Munt com una filla i en Lluís Homar com un bonàs de gendre. Alhora feia la guitza a la presentadora del programa, una noia que em sembla que es deia Castells, preguntant-li, a cada pas, d'un cap a l'altre de la taula si estava enamorada i li buscava les pessigolles afegint que ella, com a escriptora, les intuïa, aquestes coses. Allò que volia, em sembla, era treure's del damunt el protagonisme. Els nervis la dominaven, a frec del seu riure estrident. A mi, quiet al seu costat, em tractava amb respecte, cosa que no sé per què féu sempre i més en aquella estona, com si jo fos una mena d'oncle crític. «I vós què en penseu?», m'espitava de tant en tant, com si volgués que jo temperés la seva escumejant felicitat. En havent acabat l'acte la vaig acompanyar amb el cotxe fins a casa seva, al carrer de Balmes. Em va dir gràcies i em va fer un sorprenent petó a cada galta. De neboda.

No sé, és clar, com em deixa en la seva correspon-
dència amb en Joan Sales, però tant se val. D'una escrip-
tora genial —en subratllo el femení— es pot esperar tot.
És part del guió. En una carta del 23 de novembre de 1971
em deia que en Joan Sales feia una temporada que no
parava de molestar-la (desmentia, ella, que s'hagués pre-
sentat al premi Ciudad de Barcelona amb *La plaça* el 1962).

Més d'un cop es presentava a casa i adreçant-se en
primer lloc a la meva muller, de dona a dona, no parlava
de res més que de la seva indignació per les petites —deia
jo— malifetes del seu estimat editor.

Tant el 1960 com set anys més tard va ser premiada
al Concurs de Cantonigròs, però malgrat la meva insistèn-
cia a demanar-li-ho, no va venir. Tot i que «a més d'estre-
nyer la mà a uns quants amics —escrivia— m'hauria agradat
veure de prop un canonge. Em sembla que no n'he vist mai
cap». Val a dir que l'acte tenia lloc en ple estiu i que ella
era a Ginebra.

He parlat jo mateix —i perdó per citar-me— de la
inestabilitat crítica de Mercè Rodoreda. Sobre la seva gai-
rebé increïble inseguretat em pregunto si és prou sincera.
En una carta de març de 1960 —que ja he publicat— diu
que *Colometa*, per a la qual, provisionalment, ha adoptat el
nom d'*Un vol de coloms*, no l'entusiasma, no sap per què i
que té la impressió (mentre em demana que després de lle-
gir-la li digui el què i la passi a en Joan Sales) que és «una
novel·la enterrada»!

Quan vaig presentar *Quanta, quanta guerra* a la lli-
breria Ona, en sortir va donar una rosa a la meva dona i ens
va dir, amenaçant-nos amb el dit, però sobretot amb aquells
ulls de feréstega domada, que ara ens en faria una (de
novel·la) que no ens agradaria gens.

Tot i això ens va suggerir, molt més endavant, que
anéssim a veure-la a Romanyà. Però no hi vàrem anar. La
seva intimitat em feia molt respecte i nosaltres, a més, no
érem gaire «d'eixe món» tampoc.

Acabaré amb una tafaneria, Mercè Rodoreda anava
a una perruqueria de prop de casa nostra i tot tornant-ne,

de vegades, pujava una estona i així va entrar a veure, un cop, la nostra nena, que estava malalta. S'hi va interessar amb tendresa sincera, remarcable. Aquella perruqueria va tancar per motius econòmics, però les dues germanes que l'havien posat han continuat fent el seu servei a domicili per a les clientes que, com la Pilar, ho necessiten. Així hem sabut que Mercè Rodoreda va fer prou amistat amb elles dues per convidar-les a Romanyà perquè visitessin la casa i sobretot el jardí. Ja els va indicar, però, un restaurant avinent per al dinar.

Una certa confiança hi va haver, doncs, pel que sabem i pel que no sabem, entre les dues senyores i l'escriptora, les quals per indicació nostra han seguit de prop els actes del centenari, o almenys n'han tingut notícia. Però no volen explicar gaire res del que en converses de perruqueria els digué la il·lustre —ara ho han sabut— escriptora. De Romanyà sí que ens n'han dit una: que Mercè Rodoreda les va portar fins al safareig i els va dir: «Aquí sota hi tinc les joies». Les bones senyores han considerat que a hores d'ara no feien cap mal explicant-ho, mentre que altres coses no les volen dir.

A mi aquest dessota amb un tresor amagat, em sembla el tret més esotèric, de debò, de l'admirada, estimada i fantàstica Mercè Rodoreda.

JOAN TRIADÚ

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

i de la Comissió Tècnica de la Fundació Mercè Rodoreda